

Іван СЕНЬКО

ФОЛЬКЛОР ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ У МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ Й.О.ДЗЕНДЕЛІВСЬКОГО

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Вип. 24

УДК 811.161 + 801.81

Сенько І.М. Фольклор як джерело інформації у мовознавчих дослідженнях Й.О.Дзензелівського; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 13; мова українська.

Анотація. У статті розглядається питання про те, як український мовознавець Й.О.Дзензелівський використовував фольклор для вивчення діалектів Закарпаття.

Ключові слова: діалектологія, фольклористика, словники, лінгвістичний атлас.

Annotation. In the article the question of how Ukrainian linguist Zen using folklore to explore dialects of Transcarpathia

Keywords: dialectology, folklore, dictionaries, linguistic atlas.

Наскільки широкими були наукові зацікавлення відомого мовознавця-славіста Й.О.Дзензелівського, видно із бібліографічного покажчика його праць, в якому зафіксовано 521 публікацію вченого [12, с.24-48]. Крім праць мовознавчого характеру з проблем діалектології, він опублікував розвідки «До питання про час розселення східних слов'ян на південних схилах Українських Карпат», «Лексичні дані про валаську колонізацію в районі Українських Карпат», «Про арго спиських дротарів», «Спостереження над складом лексики драми "Добродѣтель превышает богатство" О.Духновича», «Лексика демонології в драмі-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня"», біографічні нариси про І.А.Панькевича, А.Ю.Кримського, І.А.Гарайду, Й.К.Галаса, М.А.Грицака, рецензії на книгу Ю.Сака «Інкунабули бібліотеки Ужгородського державного університету», на поетичні збірники Ю.Гойди та М.Шаповала, на збірник «Українські народні казки Східної Словаччини» (1966) М.Гиряка...

У своїх мовознавчих дослідженнях Й.О.Дзензелівський враховував і здобутки інших наук – історичного краєзнавства, фольклористики та етнографії. У список використаної літератури при укладанні «Лінгвістичного атласу українських народних говорів Закарпатської області УРСР (лексика)» (ч. 1-3, Ужгород, 1958-1993) Й.О.Дзензелівський включив досить багато фольклорних та етнографічних праць, в яких, за словами упорядника, "подаються записи, що відбивають місцеві говори" [5, с.14]: «Етнографічні матеріали з Угорської Русі» (т.1-2, 1897-1898) Володимира Гнатюка, «Гуцульщина» (т.1-5, Львів, 1899-1908) Володимира Шухевича, фольклорні збірники «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (т. 1-4, М., 1878) Якова Головацького, «Русский соловей» (Унгвар, 1890) Михайла Врбеля, «Жаворонок» (Ужгород, 1926) Исидора Білака, «Народні пісні з південного Підкарпаття» (Ужгород, 1923) Філарета Колесси, «Збірничок гуцульських народних пісень коломиюк» (Тячів, 1941) Василя Піпаша,

«Сопілка: народні співанки з Богдана» (Севлюш, 1943) Михайла Попадича, «Угро-русскіє коляды» (Ужгород, 1941) Петра Лінтура, етнографічні статті «Бляхи», «Як народ ділить себе», «Крачун» Федора Потушняка, «Похоронні обряди і вірування з Веречанського округу» Луки Дем'яна, «Людові вірування на Підгір'ю, в с.Ходовичах Стрийського повіту» Івана Франка ...

І в «Конспекті лекцій з курсу української діалектології» (Ужгород, 1966) Й.О.Дзензелівський рекомендував студентам при збиранні зразків мовлення в тому чи іншому регіоні України записувати як окремі слова, так і суцільний текст, в якому їх використано: "Щодо форми і способів збирання розрізняються два види цього типу джерел: а) записи суцільних текстів живої розмовної мови – народних казок, розповідей, анекдотів, пісень, прислів'їв, загадок, окремих виразів та слів; б) записи відповідей на питання спеціально для цього складених програм чи анкет. Записи першого виду важливі тим, що на основі їх можна вивчати мовну структуру в цілому, тобто фонетичну, морфологічну, синтаксичну системи говору чи діалекту. Чим більше цих записів і чим вони різноманітніші щодо жанрів, змісту і т. ін., тим діалектологічний опис буде повнішим і детальнішим" [4, с.38].

У цій справі він спирався на досвід мовознавців Івана Верхратського та Івана Панькевича, які при вивченні особливостей мовлення русинів Закарпаття від інформаторів записували суцільні тексти – казки, байки, легенди, перекази, бувальщини. Й Іван Верхратський, й Іван Панькевич такі записи подали для підтвердження їхніх висновків про етнічні межі українських поселень на історичному Закарпатті: перший – у «Знадобах до пізнання угорсько-руських говорів» (ч.1-2, Львів, 1899-1901), другий – в «Українських говорах Підкарпатської Русі і суміжних областей» (Прага, 1938). І Михайло Лучкай у «Граматичі слов'яно-руській» (Будин, 1830), щоб було видно, наскільки мова закарпатських русинів "віддалена від біблійської", подав мовні зразки місцевих говірок

– 7 байок, 9 народних пісень, 101 прислів'я, 21 порівняння, 8 проклинань, 11 загадок.

Укладаючи 3-томний «Лінгвістичний атлас», Й.О.Дзензелівський активно використовував зразки записів усної народної творчості, зроблених його попередниками, – Михайлом Лучкаєм, Іваном Югасевичем (за публікацією І.Панькевича «Збірка закарпатсько-українських приповідок Івана Югасевича з р. 1806», Прага, 1947), Петром Світликом («З народної філософії», Ужгород, 1932), Євгеном Недзельським («З уст народу: прислів'я, приказки, заклинання, примовки, загадки і приповідки Закарпаття», Пряшів, 1955)... Вживання слів "мачка" та "хижа" укладач атласу проілюстрував прислів'ями із рукописного «Календаря» І.Югасевича (1806 р.): "Коли в обыстю нѣтъ пса и мачки, слободно всяды скачут мыши и птачки", "Ни една бо мачка у рукавѣцох мыши не имає", "Хижа не костел, корчма не квартѣл". Из збірника Є.Недзельського «З уст народу» як ілюстративний матеріал він використав прислів'я "Каждая хатка – друга гадка", "Своя хатка – родна матка", "Часть по обочі, а біда перед очі"...

Та власні записи укладача атласу переважають над цитаціями записів його попередників. Із 16 прикладів про вживання слів "хата" і "хижа" (ч.1, № 15) Й.О.Дзензелівським записано 14 народних висловів: "Де челядь не збісна, там хижа не тісна" "Ліпша своя хата, як чужа палата", "Каждая хижка – инша варішка" і т.д. Адже в багатьох виданнях фольклору з різних причин порушувалася вимога про автентичність записів і публікацій усної народної творчості. Але й без таких публікацій не обійтись, якщо в них зафіксовані фольклорні явища першої половини XIX століття, як в рукописному «Календарі» Івана Югасевича чи в додатку до «Граматики слов'яно-руської» (1830) Михайла Лучкая. Тож до слів "веремня", "хвиля" та "година" (гарна сонячна погода) наведено зразки мовлення як у записах укладача «Лінгвістичного атласу», так і в записах його попередників: порівняння "Таке веремне, що аж у небі дзвинит" записано у с.Ясіня Рахівського р-ну, а порівняння "Така година, як рыбльое око" та прислів'я "За злов годинов добру жди" взято із збірника «З уст народу» Є.Недзельського; прислів'я "За добров хвильов злу ждай" – із «Граматики слов'яно-руської» М.Лучкая, а "Чекай, Митре, докі ся на хвилю витре" – записано у с.Червеньово на Мукачівщині...

У короткій передмові до третьої частини «Лінгвістичного атласу» (Ужгород, 1993) указано на цю особливість ілюстративних матеріалів видання: "Тут, як і в опублікованих частинах картографованих лексем автор намагався ілюструвати зібраними ним народними приказками та прислів'ями, що наводяться в кінці коментарів до карт. У цій частині ілюстративний матеріал дещо розширено за рахунок народних

повір'їв, заборон (табу) та різних народних сентенцій. При цьому зверталася увага на варіанти прислів'їв, приказок тощо, щоб у такий засіб дати певну уяву про здиференційованість досліджуваного регіону в цих галузях фольклору" [5, с.5].

Для ілюстрації функціонування картографованих назв для райдуги (веселка, весельоха, веселівка, веселичка, дуга, радуга, сіварвань) Й.Дзензелівський використав 19 народних висловів: "Дуга (туга, веселка) с кырниці воду бере", "Весельоха воду п'є", "Веселівка воду п'є на дощ", "Сонце гріє, дощ паде, веселиця воду п'є", "Стане дощ, як туга показалася", "Не указуй руков на веселку, бо не валовішно" і т.д. (див. ч.3, № 271). До назв вітру (вітор – в долині ріки Уж, віхор – у селах навколо Середнього, вихор – в селах на південь від Мукачева, вітер – в долинах Ріки, Теремлі, Тересви, Тиси) зафіксовано 58 народних прислів'їв, загадок, лайок, образних порівнянь (ч.3, № 275): "Пес бреше, вітер несе" (Білки, Іршав.), «З пустої пелені пустий вітер віє» (Жденієво, Воловец.), "Де вітер не віє, там і листя не шелистит" (Велика Копаня, Виноград.), "Кіть вітор не дує, стром ся не киват" (Дубринич, Перечин.), "Де віхор не дує, там трава ся не кольше" (Тур'я Поляна, Перечин.)... Цікаві й загадки про вітер: "Ни рук, ни очи ни має, а дахы знимає", "Ни людина й ни тварина, а ворота втворює"... Слово "голова" проілюстроване понад 110-ма прислів'ями та приказками: "У дітини заболить голова, а в матери сердце", "Уд пива голова крива", "Дурна голова дає ногам знати", "На голові густо, а в голові пусто", "Куды голова, туды й хвуст", "Під носом зыйшло, а в голові не посяно"...

Цей принцип ілюструвати вживання того чи іншого слова в контексті паремій витримано у всіх частинах «Лінгвістичного атласу». Лексему "вовк" (ч.1, № 10) проілюстровано п'ятнадцятьма пареміями: прислів'ями "За вовка поговка, а вовк туй", "Вовка ноги живлят", "Хоть як вовка годуй, ун усе у хашу дивиця", "Из небояного вовка кожа на торзі", "Вовкова натура у хашу тягне", порівнянням "Голодний як вовк", повір'ям "Вовци вивуть на зиму". Так саме вживання слів "квітка", "косиця", "ружа", "чічка" (ч.2, № 125) проілюстровано 19-ма прикладами: "Товды косицю рвати, коли цвите" (Верхні Ремети Берегівськ.), "Из єнної косиці не вчиниш вінок" (Верхні Ремети Берегівськ.), "Яку чічку ізорвеш, таку будеш пахати" (Ключарки, Мукачів.), "У доброго мужа жона як ружа" (Нова Розтока, Воловецк.), "Квітку рвати коли цвите" (Пастільки, Перечин.). При слові "болото" (ч.2, № 123) зафіксовано 19 прислів'їв: "Не є села без болота" (Пастільки, Перечин.), "С чужого коня серед болота стягнуть" (Новоселиця, Перечин.), "Шчо кому мило, аж бы в болоті гнило" (Торун, Міжгір.), "У тихум болоті чорт сидит" (Колочава-

Лаз, Міжгір.), "Кажда жаба своє болото хвалит" (Копашнево, Хуст.). І назви півня (когут, кокош) вписано в контекст паремій (ч.3, № 402): "Каждый когут смілий на своїм смітю", "Кому ся веде, тому ся й когут несе", "Без когута хижга глуха"...

Із того, як часто слово вживається в пареміях, можна зробити висновок, наскільки глибоко воно закорінене в рідну мову. До слів "драбина", "лазиво" і "луйтра" (ч.1, № 95) наведено лише один приклад: "Люблю тя, аж гину, як умру – подам ти драбину" (Розсішка, Рахів.). А прислів'я зі словами "ліс" і "хаща" засвідчують високу частотність вживання обох слів: "У ліс дрыва не возять" (Пузняківці, Мукачів.), "Ким дальше до ліса, тим вецце дров" (Коритняни, Ужгород.), "Чим дале в хашу, тым бурш дров" (Боронява, Хуст.), "Быв бим и в лісі, кобы дашто в місі" (Білкі, Іршав.), "Хаща – ухо, поле – око" (із зб. Недзельського)...

Отже, в ілюстративних матеріалах до «Лінгвістичного атласу» багато цікавого знайде не тільки мовознавець, але й фольклорист. І не тільки про прислів'я, але й про інші жанри народної афористики: про народні порівняння ("Біжить, як вітер", "Кусливий, як оवाद", "Злий, як гад", "Сичит, як гад"), прикмети ("Ватра фурчит у шпорі на вітер", "Веселка настала, дожджу не буде"), повір'я ("Кидь бы пушов наколінкы, де веселка п'є воду, та найшов бы міх гроши", "Кидь заяць путь перейде, не буде щастя", "Свербит ня ліва долоня – дістану гроші"), жартівливі загадки ("Доки заяць біжить в хашу?", "Кулько раз воробок на динь ступит?"), лайки ("Іди під три вітри!", "Гад би тя їв сорокати!"), фразеологізми ("Вітер віє в голові", "Лови вітра в полі", "Хотіти печеного леду")...

Цей мовознавчий принцип ілюструвати пареміями вживання того чи іншого слова переконує в перевагах такої їх класифікації й у фольклористиці, де до цього часу прислів'я та приказки укладачі збірників подають здебільшого за тематикою, а не за опорними словами. Та відомо, що ще в 1864 році збірник «Українські приказки, прислів'я, і таке інше» М.Номисом укладено не за тематикою, а за опорними (ключовими) словами [див. 13]. Й Іван Франко, видаючи у 1901-1910 роках у шести книгах «Галицько-руські народні приповідки», їх класифікацію зробив також не за тематикою, а за мовознавчим принципом.

У тому, наскільки фольклорні матеріали збагачують словник, Й.О.Дзендзелівський мав можливість переконатися, коли разом із Зузаною Ганудель готував до друку зібрані в середині XIX століття Яковом Головацьким «Матеріялы для словаря Малорусскаго нарѣчія, собранныя в Галиціи и в Сѣверовосточной Венгрии». У передмові до публікації цього словника в «Науковому збірнику Музею української культури у Свиднику» (1982, вип.10) його названо

"діалектологічно-етнографічним словником", зроблено наголос, що наявний у ньому "поміrkований етнографізм" слід кваліфікувати "як його достоїнство" [11, с.325]. Публікатори до достоїнств праці Я.Ф.Головацького віднесли й використання в ній фольклорних матеріалів: "Привертає увагу, що переважна більшість ілюстрацій фольклорного характеру – речення з народних пісень, коломийок, казок тощо. Все це вибрано лексикографом із власних записів у різних районах Галичини, Буковини та Закарпаття чи виписане із згаданих західноукраїнських збірок В.Залеського, Й.Лозинського, Ж.Паулі та альманаху «Русалка Днѣстровая». Порівняно часто як приклади-речення зустрічаються прислів'я приказки та загадки, взяті із збірки Г.С.Лькевича «Галиціи приповѣдки и загадки» (Відень, 1841), хоч посилань на цю книжку Я.Ф.Головацький і не подає" [11, с.329].

Справді, словник Якова Головацького подає цікаві зразки усної народної творчості русинів-українців Карпат першої половини XIX століття: при словах "абым" та "згаснути" – коломийка ("Абым була така красна, як та зоря ясна, / Свѣтила бым, знаю кому, николи не згасла"), при слові "дроб" (кози, вівці) – скоромовка ("И поп у брод, и дроб у брод; и поп из брода, и дроб из брода"), при словах "звада", "здохнути" – прислів'я ("Ліпша солом'яна згода, як золота звада"; "Заким товстий схудне, то худий здохне") і т.д., і т.п.

Знаючи із власного досвіду, якою важкою й одночасно благородною роботою є збирання усної народної творчості, Й.О.Дзендзелівський високо оцінював зроблене на цих теренах шукачами народної мудрості. У нарисі «Словникар з Росішки» (ж. «Карпатський край», 1993, № 3; ж. «Тиса», 1993, № 1-2), розповідаючи про діалектолога Миколу Грицака, Й.О.Дзендзелівський зробив наголос на тому факті, що знаний і за межами краю Словникар уже у 1939 році мав машинописний 2757-сторінковий словник українських говірок Закарпаття (близько 140 друкованих аркушів), що в тому словнику "у переважній більшості випадків приводиться ілюстративний матеріал у вигляді коломийок, приказок, прислів'їв", що "в ілюстративному матеріалі чимало різних легенд, народних вірувань, пересудів, сентенцій", що до одного реєстрового слова "автор подає кілька, інколи й 5-6, а то й більше коломийок", що до слова "вроки" процитовано замовляння [8, с. 88-89]. Відштовхуючися від того факту, що М.Грицак ілюстративні приклади для словника номерував, автор нарису про Словникаря з Розсішки прийшов до висновку, що той у своєму розпорядженні мав зібрання понад 6200 коломийок. Оцінюючи збирацьку роботу лексикографа з Гуцульщини його наставник писав: "Був М.Грицак і багато знаучим етнографом та фольклористом, дуже

добре знав і вільно орієнтувався в різних питаннях матеріальної і духовної культури Закарпаття. Все основне, зібране ним у цих галузях, він уклав у свій словник, перетворивши його з діалектного в діалектно-етнографічний" [8, с.101].

Так саме, публікуючи архівні матеріали про мовно-етнографічні зацікавлення О.Ставровського-Попрадова, Й.О.Дзензелівський звернув увагу й на фольклорні записи будителя-просвітителя Пряшівщини – на «Приповідку зо Сулима» («Раз ходив еден цісар...»), вербункову пісню «Гоца, хлопци, ремісници...», ремісницьку пісню «Таньцюю, таньцюю, ножки мене боля...» і співанку із Кремпаха («Заграй ми, гудачку, на тонку струночку...») та із Якуб'ян («Эй фраиречки штири, прочь же сте ша били...») [10, с.77-78]. Із цієї публікації дослідники пісенної творчості Пряшівщини дізнаються, що в кінці XIX століття тут побутували пісні «Уж пан часар на коня сідат...», «На яблони сладкі ябка...», «А там долов при Дунаю...», «Под бучком, под бучком...», «Писали гусаре до седлака», оригінальні загадки про курят, вапно, дзвони, зокрема, про млинок: "Сивый кынь, мече с пыд себе бѣлый гный" [10, с.78-79].

Про те, який добрий ужинок можна мати, поєднуючи мовознавчі й фольклорознавчі зацікавлення, Й.О.Дзензелівський сказав у статтях-розвідках про фольклориста Володимира Гнатюка («Володимир Гнатюк як діалектолог», 1991), письменника Юрія Федьковича («Словник буковинських діалектизмів Юрія Федьковича», 1980; «Ю.Федькович як збирач скарбів народної мови», 1984), в опублікованій у «Записках Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка» (т. 223, Львів, 1992, с.206-218) статті «Нестор Малеча – етнограф, фольклорист, філолог»...

У своїх дослідженнях Й.О.Дзензелівський виходив і на етнографічні терени. У збірнику «Ареальные исследования в языкознании и этнографии: тезисы докладов и сообщений» (Ленинград, 1971) він опублікував тези про засади укладання «Лингвистическо-этнографического атласа карпатской культуры» [8]. Для вивчення етнографічних явищ він уклав дві програми: «Программа для збирання відомостей про народні обряди, вірування, магичні дії, евфемізми та споріднені явища в галузі вівчарства району Українських Карпат» (1976), «Программа для збирання відомостей з народної культури (грим, блискавка, град)» (1978).

Першу програму ним успішно реалізовано в публікації «Заборони в практиці карпатських вівчарів» [3]. Матеріали для розвідки зібрано у 1979-1990 роках на Закарпатті (Синевирська Поляна, Торун на Міжгірщині, Розтоки, Богдан, Луг, Косівська Поляна на Рахіщині і в інших селах краю), Буковині та Прикарпатті... Зафіксовано 129 вірувань-заборон (табу), пов'язаних із випасом та доїнням овець,

необхідною поведінкою вівчарів у колибі (стаї) та біля вівчарської ватри. Для дослідників міфологічних уявлень слов'ян зібрані й систематизовані відомим мовознавцем вірування – невичерпне джерело інформації, особливо про заборони, пов'язані з "вічним вогнем".

Про те, як збирав матеріали про вівчарство, Йосип Олексійович згадував у 1993 році: "Тут же йшлося про високогірне полонинське вівчарство, що таке складне, багате і розмаїте в етнографічному плані і так широко заступлене у фольклорі. Для мене ж, уродженця степової частини Поділля, м'яко кажучи, уявлялося це у надто загальних рисах. Розпочав я з штудій п'ятитомної «Гуцульщини» одного з найталановитіших наших етнографів Володимира Шухевича та інших опублікованих праць на цю тему" [8, с.92]. Та цього було замало. І він, за сприяння М.Грицака, здійснив кількаразові експедиції до вівчарів на Рахівщину – під час доїння овець "на міру" та "полонинського ходу", для вивчення "організації роботи і побуту вівчарів на салаші" [8, с.92-93]. Про ці експедиції пізніше сказав: "Я одержав стільки вражень, дуже багато записав, чимало сфотографував... З полонини ми також повернулися з багатим лексичним уловом" [8, с.92-93].

Системний підхід Й.О.Дзензелівського до явищ культури простежується і в «Лінгвістичному атласі». Коментуючи вживання назв для вагітної жінки, укладач атласу використав понад 30 табу-заборон: "У нас, коли жона товста (тяжка, самодруга), то не може придивлятися на людину бітіжну (хвору)", "Іти на похорон ни мош, бо дітина все пак буде бліда личком", "Тяжкой жоні не мош вішати цуря високо на шпаргу, бо дітина буде обмотана пуповинов", "Не мож тяшкі ся стричи, бо в дітини волося не буде рости" і т.д. – про заборону брести через ріку, кумити, їсти рибу та гриби, задивлятися на каліку, щось украсти [див. 5, № 319]...

Для вивчення лінгво-етнографічних явищ Й.О.Дзензелівський використав і такий різновид пісенної творчості русинів-українців Карпат, як коломийки. До статті «Ткацька лексика українських говорів Закарпатської області УРСР» [див. 9, с.181-246] він опублікував додаток «З етнографічних записів про ткацтво» [див. 2, с.335-347] – тематично підібрані коломийки, в яких оспівано процес виготовлення домотканого полотна (сіяння та брання конопель, вимочування, сушіння та отримання з них прядива, прядіння і ткання). У журналі «Зелені Карпати» (1994, № 1-2, с.84-87) цю коломийкову мозаїку про ткацтво (173 коломийки) передруковано:

*Посіяла 'м колопиньки
На орануй ниві,
Та зыйшли ми колоненьки
Тонкі та зилині [7, с.84].
Ой ростить, колониньки,
Гусьці, ни ріденькі,*

*Та я із вас прями буду
Ниточки тоненькі [7, с.84].
Ой віткала м'м полотенце,
Та м'м го побілила.
Та я собі сім вереток
На посіціль пошила [7, с.87].*

Входячи в редакційну колегію часопису «Карпатський край», Й.О.Дзендзелівський своїми публікаціями піднімав науковий рівень журналу. При цьому інформацію про високу науку він намагався донести до масового читача популярно, доступно. Такими були його публікації про наукову діяльність Івана Гарайди – очільника Підкарпатського общества наук («ПОН і забутий Гарайда» в журналі «Тиса», Ужгород, 1994, № 1-2, с.39-46), про редагований Іваном Панькевичем часопис «Підкарпатська Русь» (в журналі «Карпатський край», 1995, № 9-12, с.42-51).

Своєю ерудицією, рідкісними виданнями із домашньої бібліотеки Й.О.Дзендзелівський охоче допомагав іншим здійснювати свої наукові пошуки. Коли авторів цих рядків знадобилися книги про опришківство в Карпатах, то раритетними 39-м і 40-м випусками «Етнографічного збірника» за 1929 рік дав покористуватися Йосип Олексійович. У домашній бібліотеці він зібрав малодоступні в умовах Закарпаття видання українського фольклору – книги П.Чубинського, Б.Грінченка, О.Кольберга, В.Шухевича...

Тож є всі підстави говорити, що Й.О.Дзендзелівський як справжній вчений, плідно працюючи на ниві діалектознавства Карпат, України і всього слов'янського світу, розглядав проблеми мовознавства в широкому культурологічному контексті і цим збагатив й етнологічну науку та фольклорознавство Закарпаття.

Література

1. Дзендзелевский И.А. О «Лингвистическо-этнографическом атласе карпатской культуры» / И.А.Дзендзелевский // Ареальные исследования в языкознании и этнографии: тезисы докладов и сообщений. – Ленинград, 1971. – С.46-47.
2. Дзендзелівський Й.О. З етнографічних записів про ткацтво (Додаток до статті «Ткацька лексика українських говорів Закарпатської області УРСР» / Й.О.Дзендзелівський // *Studia Slavica Hungarica*. – XV. – Budapest, 1969. – С.335-247.
3. Дзендзелівський Й.О. Заборони в практиці карпатських вівчарів / Й.О.Дзендзелівський // *Карпатський край*. – 1993. – № 4-6. – С.14-19; № 7-8. – С.8-10; № 9-11. – С.13-16; 1994. – № 1-2. – С.18-23; № 5-6. – С.15-17.
4. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: (Вступні розділи) / Й.О.Дзендзелівський. – Ужгород, 1966. – 99 с.
5. Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (лексика) / Й.О.Дзендзелівський. – Частина 1 // Наукові записки (Ужгородського державного університету). – Т.34: Діалектологічний збірник. – Вип. 3. – Ужгород, 1958. – 18 с.+ 120 карт.
6. Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області України (лексика) / Й.О.Дзендзелівський. – Частина 3. – Ужгород, 1993. – 464 с.; іл. (Наукове товариство ім. Т.Шевченка у Львові; Ужгородський державний університет; Інститут Карпатики).
7. Дзендзелівський Й.О. Посіяла м'м коло пеньки... : коломийки про прадавнє ремесло / Йосип Дзендзелівський // *Зелені Карпати*. – 1994. – № 1-2. – С.84-87.
8. Дзендзелівський Й.О. Словникар з Розсішки / Йосип Дзендзелівський // *Тиса*. – 1993. – № 1-2. – С.87-106.
9. Дзендзелівський Й.О. Ткацька лексика українських говорів Закарпатської області УРСР / Й.О.Дзендзелівський // *Studia Slavica Hungarica*. – XIII. – Budapest, 1967. – С.181-246.
10. Дзендзелівський Й.О. Ю.Ставровський (Попрадов) як дослідник говорів та етнографії Пряшівщини / Й.О. Дзендзелівський // *Studia Slavica Hungarica*. – XV. – Budapest, 1971. – С.45-90.
11. Дзендзелівський Й.О., Ганудель З. Словник української мови Я.Ф.Головацького / Й.О. Дзендзелівський, Зузана Ганудель // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Братіслава-Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво, 1982. – № 10. – С.311-612.
12. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: збірник наукових праць. – Вип. 4: Українське і словянське мовознавство: Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Йосипа Дзендзелівського. – Ужгород, 2001. – 554 с.
13. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Збірники О.В.Марковича та інших. Уклад М.Номис / Упоряд., приміт. та словник М.М.Пазяка. – К.: Либідь, 1993. – 768 с. («Літературні пам'ятки України»)

Сенько Іван Михайлович – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри російської літератури УжНУ